

Til: **Nasjonalt råd for ernæring**

Fra: May Cecilie Lossius

Referat

Dato: Mandag 15. januar 2024

Sted: Helsedirektoratet (Vitaminveien 4)

Tid: 09.00-15.30

Emne: Møte i Nasjonalt råd for ernæring

Til stede: Lene Frost Andersen, Guri Skeie, Rune Blomhoff, Erik Arnesen, Elsie Brenne, Lars Fadnes, Nanna Lien, Camilla Sandvik, Mette Svendsen, Aysha Grönberg, Liv Stray Breistein, Simon Dankel, Amund Måge, Kirsten Holven, Helle Margrete Meltzer og Eli Skeie. Bente Mangschou deltok som observatør fra VKM.

Fra Helsedirektoratet: Ole Berg, Gry Hay, Eva Rustad de Brisis, Jorunn Randby, Britt Lande, Linda Granlund, May Cecilie Lossius, Thea Nørgaard Breili, Amalie Gjærde, Guro Berge Smedshaug og Henriette Walaas Krogh (referent).

Sak 1/24: Velkommen og Helsedirektoratets og nasjonale faglige råds roller og ansvar ved helsedirektør Bjørn Guldvog

Bjørn Guldvog ønsket velkommen og fortalte om Helsedirektoratet og Nasjonalt råd for ernæring sine roller. Nasjonalt råd for ernæring vil være en viktig medspiller for Helsedirektoratet i den kommende rådsperioden, blant annet i implementeringen av de nye nasjonale kostrådene.

Sak 2/24: Presentasjonsrunde og kompetansekartlegging ved rådsleder Lene Frost Andersen

Alle rådsmedlemmene presenterte seg selv, hva de jobber med, innen hvilke områder de har kompetanse og kunnskap samt hva den enkelte ønsker å bidra med i Nasjonalt råd for ernæring.

Sak 3/24: Arbeidet med folkehelse og ernæring ved divisjonsdirektør Linda Granlund

Linda Granlund presenterte rammene for arbeidet med folkehelse i Helsedirektoratet, og sentrale førende mål og dokumenter. Norge skal også lede arbeidet med EUs storsatsning på folkehelse Joint Action PreventNCD fra 2024. Hun fortalte om bredden av arbeidet innen kosthold og ernæring i Helsedirektoratet. Utviklingen i norsk kosthold går feil vei på en del av parameterne.

Sak 4/24: Erfaringer fra forrige rådsperiode ved Helle Margrete Meltzer

Nasjonalt råd for ernæring for perioden 2019-august 2023: Rådet ble først oppnevnt for perioden 2019-2021, men ble deretter oppnevnt også for 2022 og videre ut august 2023. Dette blant annet pga. korona. Det ble ikke utarbeidet årsrapporter fra rådsperioden. Men Helle Margrete viste oversikt over både leveranser, kronikker, webinarer og uttalelser fra forrige rådsperiode. Det anbefales å nedsette grupper, alle skal ikke jobbe med alt. Identifisere hovedoppgaver som rådet skal jobbe med tidlig i rådsperioden. Anbefaler rådsmedlemmene å oppdatere seg på norsk ernærings- og kostholdshistorie. Tips til neste

Helsedirektoratet

Postboks 220 Skøyen, 0213 Oslo • Besøksadresse: Vitaminveien 4 • Tlf: (+47) 47 47 20 20
Org. nr. 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

rådsperiode om at Helsedirektoratet må komme med tydeligere bestillinger på hva de ønsker leveransen skal være, for å unngå merarbeid.

Sak 5/24: Helsedirektoratets arbeid med kommunikasjon ved fungerende kommunikasjonsdirektør Astrid Bjerkås

Det kommer som regel henvendelser om uttalelser til Nasjonalt råd for ernæring og Helsedirektoratet parallelt. Da vil dialog og samordning være viktig. Rådsmedlemmene ble oppfordret til å være bevisst hvilken "hatt" de bruker når i uttalelser i media, og at det iht. til mandatet primært er leder for rådet som uttaler seg på vegne av Nasjonalt råd for ernæring. Rådet anbefales å utarbeide en kommunikasjonsplan parallelt med å lage en plan for arbeidet i rådsperioden.

Spørsmål som kom opp i møtet:

- Ønsker Helsedirektoratet at rådsmedlemmene i ulike uttalelser nevner at de er medlemmer av Nasjonalt råd for ernæring? Helsedirektoratet synes generelt det er fint at medlemmene er stolte av å være rådsmedlemmer. De bør imidlertid vurdere fra sak til sak om det vil være i tråd med rådets mandat å uttale seg som rådsmedlem. Om enkeltmedlemmer får henvendelser som forventes svart ut av rådet, bør disse sendes videre til leder.
- Høringsuttalelser, kan rådet gi det? Det ble nevnt at rådet tidligere også har uttalt seg i høringer. Fagrådene er rådgivende organ for Helsedirektoratet, som er regjeringens organ. Derfor kan rådet eller rådets medlemmer ikke ta egne initiativ overfor Stortinget som rådets representanter. Rådet bes avklare med Helsedirektoratet dersom det dukker opp aktuelle høringer rådet ønsker å uttale seg i.

Rådsleder ønsker at temaet tas opp også på neste ordinære rådsmøte, inkludert hvordan rådet benytter seg av de ulike kanaler for kommunikasjon (Facebook, Helsedirektoratets nettsider m.m.).

Sak 6/24: Habilitet og interessekonflikt ved spesialrådgiver Caroline Hodt-Billington

Tillit til Nasjonalt råd for ernæring og også Helsedirektoratet ligger til grunn for at hvert rådsmedlem bes gjøre en egenvurdering av habilitet og interessekonflikt. Som ansatt i staten eller som rådsmedlem skal ikke arbeidet man gjør komme til gunst for en selv. Det henger sammen med samfunnsoppdraget – hvem er vi til for? Når det foreligger omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til en persons upartiskhet er det de utenforstående sin, i denne sammenheng samfunnet sin, oppfatning som er viktig. Habilitet og interessekonflikt må være tema for hvert møte i rådet og rådsmedlemmene vurderer sin habilitet ved hver sak og i hvert møte, og synliggjør eventuelle egne interesser for øvrige rådsmedlemmer i møtet.

Temaer som ble tatt opp:

- Det ble spurt om rådsmedlemmene vil få en tilbakemelding på sine innsendte skjemaer. Helsedirektoratet vil gi tilbakemelding når alle skjemaer er mottatt.
- Det ble i møtet foreslått at alle rådsmedlemmenes innsendte egenvurdering av habilitet og interessekonflikt ble delt med de andre rådsmedlemmene, og at de kunne legges ut på Helsedirektoratets nettsider slik VKM gjør. Helsedirektoratet vil komme tilbake til saken i neste ordinære møte.

Intellektuell interessekonflikt – rådsleder ønsker at spesielt dette tas opp igjen på det neste ordinære rådsmøtet.

Helsedirektoratet

Sak 7/24: Helsedirektoratets arbeid med kosthold og ernæring – aktuelle saker ved seniorrådgiver Henriette Walaas Krogh +++

Helsedirektoratet presenterte saker de arbeider med som har relevans for ernæringsrådet.

- [Folkehelsemeldingen](#) som kom i 2023 har flere relevante tiltak på kostholdsområdet, mange rettet mot barn og unge. Flere av tiltakene er allerede i 2023 kommet som oppdrag fra HOD til Helsedirektoratet.
- [Ekspertutvalget på kostnadseffektive kostholdstiltak](#) leverte sin rapport 5. januar 2024. De fem hovedtiltakene som er anbefalt er ikke rangert. Videre er det ni foreslåtte tiltak som kan supplere, støtte eller forsterke hovedtiltakene.
- Helsedirektoratet og helsemyndighetene har hatt lang tradisjon med å [samarbeide med matbransjen](#) gjennom flere tiår. Det ble mer formalisert først med Saltpartnerskapet fra 2015, deretter Intensjonsavtalen for et sunnere kosthold 2016-2021 og 2022-2025. Evalueringer av intensjonsavtalen ligger [her](#).
- Sluttrapport [Handlingsplan for bedre kosthold 2017-2023](#): Helsedirektoratet arbeider med sluttrapport som iht. oppdrag fra HOD skal leveres innen 1.3.2024. Helsedirektoratet ønsker at Nasjonalt råd for ernæring har en rolle i evaluering av måloppnåelse og foreslåtte tiltak i sluttrapporten.
- Ernæring i helse- og omsorgstjenesten (voksne og eldre). Det er spesielt tre førende dokumenter som ligger til grunn for arbeidet i 2024: [Nasjonale ernæringsstrategi for eldre](#) (utspring i eldreformen Leve hele livet), [Nasjonale faglige retningslinjer for forebygging og behandling av underernæring](#) og [Kosthåndboken](#). Helsedirektoratet skal rapportere på ernæringsstrategien og anbefale videre tiltak. Det arbeides med implementering av underernæringsretningslinjen. Kosthåndboken skal revideres etter at nye nasjonale kostråd er kommet, basert på anbefalinger i underernæringsretningslinjen samt utredninger som er gjennomført som del av tiltak i ernæringsstrategien og Handlingsplan for bedre kosthold.
- Helsedirektoratet arbeider også med revisjon av materiell som kommunene kan bruke i sitt helsefremmende og forebyggende helsetjenestetilbud, som anbefales organisert i frisklivssentraler. Materialet kommer etter at de nye kostrådene er publisert
- Helsedirektoratets kommunikasjonsarbeid: Nytt kampanjekonsept fra 2022: [Lev](#). Kampanjeplanen for 2024 ble vist.
- I forbindelse med omorganiseringen av den sentrale helseforvaltningen flyttes ressurser innen amming og spedbarn fra FHI til Helsedirektoratet, og miljøet som jobber med "de første 1000 dager" styrkes. Helsedirektoratet har nylig oppdatert brosjyren [Mat og måltider for spedbarn](#) og oversatt denne til en rekke språk, og helsenorge.no-sidene om [spedbarnsmat og amming](#). Kostråd til de minste barna skal oppdateres parallelt med at nye nasjonale kostråd kommer.
- Strategi for å bedre jodstatus i befolkningen ble presentert. Strategien er utarbeidet og planlegges implementert i samarbeid med FHI og Mattilsynet.
- Helsedirektoratet deltar i en arbeidsgruppe nedsatt av HOD/Barne- og familiedepartementet i 2023 som utreder tiltak for å beskytte barn bedre mot markedsføring av usunn mat og drikke. Helsedirektoratet har hatt to hovedoppgaver: forslag til nye ernæringsprofilmodeller og beskrivelse av barn og unges kosthold og kostholdets betydning for helsen.
- Orientering om [høring om ny matlov](#) med høringsfrist 9.4.24. "Endringen skal bidra til å tydeliggjøre hjemmelsgrunnlag for å fastsette forskriftsregler begrunnet i hensynet om å fremme helse, for å unngå usikkerhet om rettsgrunnlaget for forskriftsregler om begrensninger i markedsføring av usunn mat og drikke – som nå er under utredning.". Rådsmedlemmene ble anbefalt å sende høringsinnspill via sine aktuelle kanaler.

Helsedirektoratet

- Skolemåltid: Helsedirektoratet har et oppdrag om å utvikle verktøy og veiledere inkludert egenevalueringsverktøy for skoler/skoleeier for implementering av skolemåltid. Samarbeid med FHI og Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet (MHFA). Det skal komme nye nettsider om skolemåltid hos MHFA. Tidligere har Helsedirektoratet publisert et [kunnskapsgrunnlag om skolemåltid i Norge, med kost- nyttevurderinger og implementering.](#)
- Nasjonal faglig retningslinje for utredning, forebygging og behandling for overvekt hos fedme hos barn og unge er under revisjon, det er også tilsvarende retningslinje for voksne.
- Mulige oppdrag for ernæringsrådet i perioden 2024-2026:
  - o Skolefruktordningen
  - o Evaluering av sluttrapport/måloppnåelse Handlingsplan for bedre kosthold
  - o Oppfølging av rådets tidligere arbeid med jod
  - o Oppfølging av rådets tidligere arbeid med vitamin D
  - o Tran til barn fra 1 år
  - o Mulig oppfølging av foreslåtte tiltak fra ekspertutvalg kostholdstiltak

Sak 8/24: Arbeidet med de nye nasjonale kostrådene – prosess og tidslinje ved spesialrådgiver Ole Berg, inkludert diskusjon og refleksjon i rådet

Del 1: Presentasjon ved Ole Berg

Kjennskapen til kostrådene i befolkningen har økt de siste ti årene. Andelen som svarte at de kjenner Helsedirektoratets kostråd litt, ganske eller svært godt har økt, fra 41 prosent i 2013 til 57 prosent i 2023. De siste ti årene har det vært en økende tillit til Helsedirektoratets kostråd. Siden 2013 har andelen som oppgir å ha ganske stor eller svært stor tillit til kostrådene økt fra 60 til 72 prosent i 2023. Kostrådene kan blant annet fungere som verktøy for å redusere sosial ulikhet i helse, på universelle arenaer, i offentlige anskaffelser og innkjøp, i samarbeid med matbransjen og når det gjelder forebygging og behandling av ulike sykdommer og tilstander.

Anbefalingene fra de nordiske næringsstoffanbefalingene (NNR) ligger til grunn for de nasjonale kostrådene. Oppdragsgiver er Nordisk ministerråd. NNR er et unikt internasjonalt samarbeid mellom de nordiske landene som begynte allerede i 1980. Siden er det gjennomført jevnlig oppdateringer ca. hvert 8. til 10. år.

Helsedirektoratet skal lede arbeidet med å revidere de nasjonale kostrådene etter standard retningslinjemetodikk. Kostrådsprosjektet har to hovedleveranser: 1) Nye [referanseverdier for energi og næringsstoffer](#) – lansert 22. november 2023. 2) Nye matvarebaserte kostråd.

Tidslinjen for arbeid med de matvarebaserte kostrådene, kort oppsummert: Innsiktsarbeid i 2023, rådslag for interessenter 18.1.24, offentlig høring fra andre halvdel av mars til midten av mai 2024, justeringer vår/sommer 2024, tentativ lansering i august 2024.

Helsedirektoratet ønsker gjerne at Nasjonalt råd for ernæring sender formelt høringsinnspill på kostrådene.

Det arrangeres rådslagsmøte 18.1.24, Teams-lenke vil bli sendt til ernæringsrådet slik at de som ønsker kan lytte inn.

Aktuelle saker for Nasjonalt råd for ernæring ifm. kostrådsarbeidet ble presentert.

Innspill som kom i møtet:

Helsedirektoratet

- Det ble ytret ønske om at rådet kunne hatt en større rolle, særlig i saker som har hatt mye fokus i media (som ultraprosessert mat, kjøtt og fete vs. magre meieriprodukter).
- Flere rådsmedlemmer spurte om detaljer rundt hvorfor kostrådene hovedsakelig utformes på bakgrunn av NNR sitt arbeid på helse, men ikke arbeidet som er gjort på bærekraft
- Hvordan tas det hensyn til det som NNR 2023 ikke inkluderer, og som presenteres som "nasjonale hensyn"? Det er ikke sikkert alt skal hensyntas, og heller ikke tradisjonelt har det vært hensyntatt i kostrådene som primært bygger på helse, for eksempel dyrevelferd og matsikkerhet
- Kunne det vært felles kostråd i Norden? Det er store forskjeller også mellom de nordiske landene, matkultur og -tilgjengelighet ligger bak nasjonale tilpasninger. Denne gangen kan nok uansett de nasjonale kostrådene i de nordiske landene bli mer like enn de tidligere har vært
- Hvis man gjør noen justeringer ut over NNR bør det begrunnes godt siden man tydelig har signalisert at NNR skal være kunnskapsgrunnlaget (basert på global forskning/litteratur)
- Andre temaer som ble tatt opp var blant annet potetens plass i kostrådene, matkultur, begrepsbruk (eks. 'plantebasert' og 'råvarebasert') og å knytte kostrådene opp mot de store årsakene til sykdomsbyrde

Del 2: Diskusjon og refleksjon i rådet

Rådslagsmøtet torsdag 18.1.24: skal Nasjonalt råd for ernæring gi innspill, og eventuelt i hvilken form? Etter en runde i rådet var det enighet rådsmedlemmene imellom at rådet ved leder uttaler seg i rådslagsmøtet. Forslag til videre prosess var at rådsleder og nestleder skriver ut et innspill for sirkulasjon i rådet basert på følgende punkter:

- 1) Vise til at kunnskapsgrunnlaget for kostrådene er NNR2023
- 2) Rådet anbefaler Helsedirektoratet å arbeide videre med klima- og miljømessige hensyn som del av implementeringen av kostrådene, og at dette ses på helhetlig ut fra forhold og forutsetninger i Norge
- 3) Rådet anbefaler at modellering av typer kosthold som kan ligge inn under de nasjonale kostrådene gjennomføres, og kanskje eksempler på kostmønstre
- 4) Rådet er opptatt av at formuleringene blir gode og forståelige. Løfte frem eksempler
- 5) Det må brukes ressurser på implementering og utarbeides en god implementeringsplan. Og at rådet vil støtte opp under implementeringsarbeidet

Sak 9/24: Eventuelt og datoer for møter i 2024

Datoer for ordinære rådsmøter:

- Tirsdag 21. mai
- Onsdag 21. august
- Tirsdag 19. november

I tillegg blir det et heldags rådsmøte i april 2024, Doodle sendes ut. Tema på møtet: Høringsinnspill til offentlig høring av de nye nasjonale kostrådene.

Andre saker på eventuelt som ble nevnt da rådsmedlemmene var på vei ut, men som er verdt å nevne her:

- Vanligvis begynner møter i Nasjonalt råd for ernæring klokka 10, slik at rådsmedlemmer har mulighet til å reise tur-retur møtet på én og samme dag

Helsedirektoratet

Postboks 220 Skøyen, 0213 Oslo • Besøksadresse: Vitaminveien 4 • Tlf: (+47) 47 47 20 20
Org. nr. 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

- Tips om den 13. nordiske ernæringskonferanse som finner sted i Bergen 17.-19. juni 2024: [13th Nordic Nutrition Congress \(nnc2024.org\)](https://nnc2024.org)

Helsedirektoratet

Postboks 220 Skøyen, 0213 Oslo • Besøksadresse: Vitaminveien 4 • Tlf: (+47) 47 47 20 20
Org. nr. 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no